NEGERSPØRGSMÅLET I USA

JOHANNES LAURSEN

Negerspørgsmålet er uden sammenligning det indenrigspolitiske problem, der optager amerikanerne mest. Med de relativt gode tider er den økonomiske lovgivning ikke stærkt i forgrunden, bortset fra egnsudviklingsproblemer. Selv landbrugslovgivningen er der relativ ro om, dels på grund af farmernes aftagende antal og dermed indflydelse, dels på grund af en efterhånden accepteret vidtgående støttelovgivning.

Men der er ikke mange tegn på ro omkring negerspørgsmålet, selv ikke dersom den borgerretslovgivning, der nu debatteres i Senatet, bliver vedtaget.

Dette kan måske virke overraskende, eftersom de sidste 10–20 år har set uhyre fremskridt. Men efterhånden som den ene skranke falder efter den anden, røbes der nye sider af problemet, og dette antager nye dimensioner. I 1964 er der endnu lange udsigter til en løsning, der betyder stabilitet og kan skabe ro om spørgsmålet. Medens ingen kan nægte, at der vitterligt er opnået store fremskridt, har negrene udviklet en øget rastløshed og er utilfredse med tempoet for den igangværende udvikling. De er tilbøjelige til at mene, at hvad der er sket burde være gennemført for længe siden. De ser med bifald på federalregeringens anvendelse af tvangsmidler som ved immatrikulationen af negre ved nogle sydstatsuniversiteter og ønsker mere af samme slags. Der er minimal uenighed blandt negrene om målene og om ønskeligheden af større fart i udviklingen; men der er væsentlige forskelle, når det kommer til midlerne og deres brug.

Inden for de hvides samfund er meningerne mere delte. Der er en hård kærne af folk, specielt i sydstaterne, som er imod indrømmelser til negrene. Der er en tilsvarende liberal gruppe, der ligeså ihærdigt som negrene selv ønsker fremskyndelse af udviklingen. Men der er også en meget stor gruppe hvide, både i nord og syd, der efterhånden som de formelle skranker falder, tilkendegiver, at de ønsker de faktiske skranker, specielt sociale, opretholdt.

Negrene udgør over en tiendedel af USA's befolkning. Ved folketællin-

gen i 1960 var de 18.860.000 mod 158.455.000 hvide (og 1.149.000 »andre«, indianere, japanere, kinesere, filipinere o. a. grupper der ikke er klassificeret som hvide). Nu anslås tallet til ca. 20 millioner af en samlet befolkning på ca. 190 millioner.

Fødselshyppigheden er større blandt negrene end blandt de hvide. I 1961 var den 22,2 for de hvide, 31,6 for de ikke-hvide (for begge grupper under ét 23,3). Middellevetiden er lavere. Den var i 1961 for begge køn 69,7 år, men for hvide 70,6, for ikke-hvide 63,6.

Negrene er efterhånden spredt over hele USA; men tyngdepunktet er dog stadig de gamle sydstater, hvor omkring halvdelen bor, særlig udpræget bæltet Virginia, North Carolina, South Carolina, Georgia, Florida, Alabama, Mississippi, Louisiana. Men en nordstat som New York, med byen New York, har ca. 1 1/2 mill. og Illinois med byen Chicago over 1 mill. Californien har navnlig i de sidste 10–20 år tildraget mange negre, og har nu hen ved en million. Kun de vestlige bjergstater, de nordlige og midtvestlige landbrugsstater og New England-staterne har relativt få negre. I nord bor negrene mest i byerne, i syden dels i byerne, dels på landet, hvor de arbejder på tobaks- og bomuldsfarme og i frugtplantager.

HØJESTERETSDOMMEN 17. MAJ 1954

De senere års vendepunkt i det amerikanske negerspørgsmål kom med højesteretsdommen for ti år siden, den 17. maj 1954, hvorefter al segregation i det offentlige skolevæsen skulle ophæves efter en rimelig overgangsperiode. Hidtil havde domstolene anerkendt doktrinen »lige men adskilt«. Separate skoler for negre og hvide var tilladt, forudsat skolerne var lige gode. For at opfylde dette krav havde mange skoledistrikter med stor bekostning opført nye skoler for negerbørnene. Nu erklærede en enig højesteret, at inden for det offentlige skolevæsen er der ikke plads for adskillelsen. Separat undervisning er i sig selv »ulige«.

Den skelsættende højesteretsdom fastsatte ikke nogen tidsfrist for de ofstaternes repræsentanter i Kongressen havde igennem årene haft held til at forhindre lovgivning på borgerretsområdet. Dels har de lang senioritet og dermed forøget indflydelse, fordi de genvælges under et etpartisystem, dels benytter de sig dygtigt af Senatets »filibuster«-system, der kan gøre det meget vanskeligt at få en debat afsluttet og afstemning påbegyndt.

Den skelsættende højesteretsdom fastsatte ikke nogen tidsfrist for de offentlige skolers integrering, men fastslog blot at denne skulle gennemføres i løbet af et rimeligt tidsrum. Dette var anset for at være klog moderation; men det er tvivlsomt, om retten havde forudset, hvor langsomt udviklingen ville komme til at gå. De fleste af sydstaterne gjorde snart en begyndelse; men som regel var der kun tale om symbolske skridt. Når en by meldte,

at den var i gang med integrering, betød det som regel kun, at ganske få negerbørn blev optaget i en hvid skole. Dette kunne betyde, at isen var brudt, og at udviklingen snart ville gå hastigere. I stedet betød det oftere, at byen nu følte sig relativt sikker og kun nødtvungent udvidede antallet af negerbørn i de hidtil hvide skoler. Derfor anslås det ti år efter dommen, at mindre end 1/2 % af negerbørnene i de egentlige sydstater faktisk går i blandede skoler.

1954-dommen var ikke desto mindre af historisk betydning. Den gav negrene et moralsk rygstød, de hidtil havde savnet, og den tvang de hvide til at se spørgsmålet i en ny belysning. I tale og skrift er det blevet hamret ind i befolkningen, at højesteretsdommen er lands lov og ret, hvad enten den enkelte synes om det eller ej. Direkte modstand er afløst af resignation og forhaling. Episoder, hvor federalregeringen satte hårdt imod hårdt (Little Rock og andre byer) gjorde deres virkning. Resultaterne var gerne tab for disse byers forretningsliv og en lærestreg for andre byer, hvis ledere ville anstrenge sig for at undgå samme skæbne.

DEMONSTRATIONERNE

Som den næste nydannelse i tiåret må nævnes demonstrationerne, hvis mål rakte uden for skolevæsenets område, men som alligevel i vidt omfang havde baggrund i skoledommen. Den første begyndelse skete i Alabamas hovedstad, Montgomery, i 1955, hvor en gruppe negre under ledelse af pastor Martin Luther King besluttede at boycotte byens buslinier, fordi de krævede, at negrene skulle sidde på de bageste pladser. Negrene organiserede anden transport eller gik til deres arbejde. Også denne sag endte i højesteret, der fastslog, at segregation i offentlige transportmidler var ulovlig. Ud af busaktionen voksede organisationen Southern Christian Leadership Conference under Martin Luther King, der optog Gandhis passive modstandsteknik. Congress on Racial Equality (CORE), dannet allerede i 1943, har gjort det samme. National Association for the Advancement of Colored People (NAACP), der er over 50 år gammel og har både negre og hvide som medlemmer, er kommet til at stå i den offentlige bevidsthed som noget mere konservativ. Den billiger og støtter imidlertid mange af de direkte aktioner. Den har ikke mindst gjort sig gældende med sin retshjælp, idet den påtager sig at forsvare negre, der er blevet anklaget for overtrædelse af lokale lovbestemmelser om segregation, samt fører sager for negre, der ad rettens vej ønsker at få adgang, hvor de hidtil har været udelukket.

Endelig bør nævnes »de sorte muhammedanere«, The Black Muslims, der ønsker at benytte voldsvejen for at nå negrenes mål. Den har dog hidtil kun haft begrænset indflydelse, omend en del publicitet.

Den mere systematiske brug af demonstrationer daterer sig fra 1. februar

1960, da fire negerstudenter i byen Greensboro i North Carolina tog plads i et restauranthjørne i et stormagasin, der hidtil ikke har serveret for negre. De blev siddende indtil lukketid. Lignende episoder fandt snart sted i hundredvis. Mange blev arresteret; men mange steder opnåede negrene resultater og fik adgang til restauranter, hoteller og biblioteker, der hidtil havde været lukket for dem.

Disse sit-in demonstrationer, der også strakte sig til f. eks. skoler i nordstaterne, krævede kun et begrænset antal deltagere. I sommeren 1963 besluttede lederne imidlertid at organisere en talstærk demonstration i Washington med det formål at kræve borgerretslovgivning og vise bevægelsens styrke. Over 200.000 marcherede i god orden fra Washington monumentet til monumentet for Abraham Lincoln. Alle de kendte negerorganisationer (dog ikke Black Muslims) samt fagforeninger og kirkeorganisationer stod bag marchen, hvis overvejende antal deltagere var negre, men hvor hvide også var repræsenteret. Der havde været megen frygt for uroligheder, men de udeblev helt. Bevægelsens ledere blev modtaget af præsident Kennedy og havde møder med Kongressens ledelse. Særligt huskes Martin Luther Kings veltalende indlæg over temaet »Jeg har en drøm . . .«

Demonstrationsvåbnet har skaffet negrene mange lokale fremskridt, og den offentlige reaktion har stort set været gunstig. Der har dog også været demonstrationer, som har mødt fordømmelse i pressen og den offentlige mening. Undertiden har der været talc om aktioner, som ikke havde sanktion fra den øverste negerledelse. Mest omtalt var forsøgene på demonstrationer ved åbningen af World's Fair i New York den 22. april 1964. Et bebudet forsøg på trafikstandsning mødte almindelig fordømmelse og mislykkedes i øvrigt totalt. Mere ordinære demonstrationer på udstillingens grund blev gennemført, men vakte ringe sympati. Præsident Johnson erklærede, med mild bebrejdelse, at demonstrationerne hverken burde gavne eller skade arbejdet for ny borgerretslovgivning.

NY LOVGIVNING

Ny unionslovgivning er den tredje nydannelse i tiåret. Siden 1875 havde der ikke været gennemført ny lovgivning på borgerretsområdet, hovedsagelig på grund af Senatets modstand. Først i 1957 lykkedes det at få vedtaget en ikke særligt gennemgribende lov om beskyttelse af personers borgerrettigheder. Den bemyndigede federalregeringen til at anlægge sag i tilfælde, hvor en person er blevet nægtet retten til at afgive stemme eller er blevet mødt med trusler. Endvidere oprettedes der ved den nye lov en borgerretskommission (Commission on Civil Rights). Denne fik beføjelse til at undersøge alle påstande om nægtelse af stemmeret, indsamle materiale angående nægtelse af lige beskyttelse under loven, samt til at bedømme og vurdere unionsregeringens politik med hensyn til lige beskyttelse.

Næste borgerretslov kom i 1960, delvis efter forslag fra den nye kommission. Den nye lov tog sigte på yderligere at sikre negrenes mulighed for at få lejlighed til at afgive stemme uden økonomiske og andre repressalier.

De to love var ikke særligt vidtgående. Større fremskridt blev opnået ad domstols- og administrativ vej, og der var nogen tvivl om, hvorvidt forsøg på ny lovgivning var kamp og energi værd. I 1963 besluttede præsident Kennedy dog at forelægge Kongressen et nyt, omfattende lovkompleks. Forslaget blev støttet af negerorganisationer og fra mange andre sider; men havde ikke gjort stort fremskridt, da præsidenten blev myrdet den 22. november. Præsident Johnson, skønt selv fra sydveststaten Texas, fjernede straks enhver tvivl om, at han ville søge forslaget fremmet. Han fik først gennemført Kennedyregeringens plan om en skattereduktion og satte derefter stærkt ind på at få borgerretsloven gennem Kongressen.

Lovforslaget fik en forholdsvis let gang gennem Repræsentanternes Hus, hvor det efter 9 dages debat blev vedtaget den 14. februar 1964 med 290 stemmer mod 130. Af Husets 256 Demokrater stemte 152 for, 96 imod. Af Husets 177 Republikanere stemte 138 for, 34 imod. Af Nordstatsdemokraterne stemte 141 for, 4 imod; men af Sydstatsdemokrater stemte kun 11 for, men 92 imod. Alle 12 republikanere fra Sydstaterne stemte imod loven.

Det er betegnende for modstanden, at forinden vedtagelsen måtte Huset (med 130 stemmer mod 20) afvise et ændringsforslag fra et Mississippimedlem gående ud på, at der skulle udnævnes 500 nye forbundsdommere og bevilges indtil 100 millioner dollars til fængsler til indespærring af personer, der findes skyldige i overtrædelse af loven. Et andet ændringsforslag gik ud på, at der ikke skulle kunne bevilges penge til sikring af lovens overholdelse, og et tredje krævede, at loven skulle sendes ud til folkeafstemning.

Negerorganisationerne og flere kirkegrupper arbejdede stærkt for loven. Sydstatsinteresserne var relativt tilbageholdende, idet de regnede med at have bedre chancer i Senatet, hvor behandlingen påbegyndtes den 30. marts. Debatten måtte ventes at vare i uger eller måneder med forsøg fra Sydstatssenatorer på at tale forslaget ihjel eller i hvert fald få det lempet. I betragtning af præsidentens udtrykte interesse i denne lovgivning var det dog almindeligt ventet, at en ikke alt for afsvækket lov til sidst ville gå igennem Senatet.

LOVFORSLAGETS INDHOLD

Lovforslaget som vedtaget af Repræsentanternes Hus falder i 10 kapitler. Ifølge kap. 1 bliver uens anvendelse af reglerne om registrering gjort ulovlig, og stemmeretten må ikke nægtes på grund af uvæsentlige fejl eller

undladelser fra vælgerens side. 6 års skolegang skal normalt være bevis for, at vælgeren ikke er analfabet. Justitsministeren får bemyndigelse til at henvise stemmeretssager til tre-mands domstole og kan pålægge domstolene at fremskynde denne art sager.

Kapitel 2 handler om »public accommodations«. Forskelsbehandling på grund af race, farve, religion eller oprindelsesland forbydes, selv om den måtte være tilladt efter statslig lov, dersom tilrejsende gæster i det hele taget betjenes. Omfattet af denne bestemmelse er restauranter, cafeteriaer, kafeer, benzinstationer, biografer, teatre, koncertsale, sportshaller, samt hoteller, moteller og pensionater, med undtagelse af huse der bebos af ejeren selv, og hvor ikke mere end fem værelser udlejes. Ikke specielt nævnt er barberstuer, detailforretninger, bowlinghaller, og private klubber; men hvis en forretning har et restauranthjørne, omfattes den af loven.

Kapitel 3. Justitsministeriet kan efter skriftlig klage fra en forurettet borger anlægge sag for at sikre, at stats- eller lokalt ejede eller drevne »public facilities« bliver desegregeret, såfremt justitsministeren attesterer, at klagerne er ude af stand til at gå rettens vej af finansielle grunde eller på grund af frygt for økonomisk boykot eller anden skade for dem selv eller familie. Justitsministeren kan også intervenere i allerede løbende retssager.

Kapitel 4. Offentlig undervisning. Bestemmelsen forlanger, at undervisningsministeren inden 2 år skal afgive en rapport om fremskridt med hensyn til skoledesegregering på alle niveauer. Undervisningsdepartementet bemyndiges til efter ansøgning at yde lokale skolevæsener teknisk og finansiel bistand til desegregering, både i form af lån og tilskud. Justitsministeren bemyndiges til at anlægge sag for at opnå desegregering af skoler og universiteter, hvis han modtager klager og attesterer, at underskriverne af finansielle årsager eller af frygt for repressalier er ude af stand til selv at gennemføre legal aktion. Desegregationen skal dog ikke betyde, at elever henvises til bestemte skoler med det formål at komme ud over mangelen på balance mellem racerne.

Kapitel 5. Borgerretskommissionen forlænges for fire år, og dens beføjelser udvides, så den kan fungere som et landsomfattende »clearing house« for oplysninger om borgerretttigheder.

Kapitel 6. Føderale programmer. Ifølge denne bestemmelse forlanges det af alle føderale departementer og institutioner, som giver finansiel assistance til noget program gennem lån, tilskud og som regel kontrakter, at de skal tage forholdsregler til at hindre, at nogen udelukkes på grund af race, farve eller oprindelsesland. Frivillig overholdelse skal forsøges først; men hvis dette ikke hjælper, kan føderal støtte afskæres. Modtagerne kan søge rettens hjælp til at få sådan støtte genoptaget. Føderale institutioner skal give Kongressen meddelelse om sådan afskæring af støtte mindst 30 dage i forvejen.

Kapitel 7. Der oprettes en 5-medlems Fair Employment Opportunity Commission med beføjelse til at hindre og eliminere diskrimination i beskæftigelsen, baseret på race, farve, køn, religion eller oprindelsesland fra arbejdsgiveres, arbejdsanvisningskontorers og fagforeningers side.

Bestemmelsen skal træde i kraft et år efter lovens vedtagelse forsåvidt angår virksomheder med over 100 beskæftigede eller fagforeninger med over 100 medlemmer. Dækningen udvides gradvis, indtil den efter det tredje år omfatter virksomheder og fagforeninger med over 25 beskæftigede eller medlemmer. Undtaget er religiøse grupper, private klubber og statslige regeringer og områder, men ikke anvisningskontorer med føderal støtte. Den nye kommission bemyndiges til, efter edsvoren klage, at undersøge og først søge overholdelse ved hjælp af uformelle drøftelser, mægling og overtalelse. Hvis disse midler fejler, kan kommissionen søge domstolenes indgriben; men den får ikke selv beføjelse til at gennemtvinge overholdelse.

Kapitel 8. Folketællingsbureauet beordres til at indsamle statistiske oplysninger om registrering og stemmeafgivning på grundlag af race, farve og national oprindelse i sådanne områder og i sådan udstrækning som anbefalet af borgerretskommissionen. Dette skal gælde både for opstillingsvalg og almindelige valg til Repræsentanternes Hus siden 1960 og skal gøres landsomfattende ved folketællingen i 1970.

Kapitel 9. Der indføres mulighed for appel til højere forbundsdomstol i tilfælde, hvor en lavere forbundsdomstol har henvist en borgerretssag til en statslig domstol.

Kapitel 10. Der indføres en Community Relations Service under handelsministeriet med det formål at hjælpe lokale områder med at løse problemer, der er opstået som følge af forskelsbehandling baseret på race, farve eller national oprindelse. Det nye kontor skal kunne tilbyde hjælp på egen hånd eller efter anmodning fra en stats- eller lokal embedsmand eller anden interesseret person. Staben skal begrænses til en leder og seks medhjælpere.

Lovforslagets bestemmelser afspejler mangler, som administrationen har forefundet under arbejdet på at forbedre negrenes stilling. Forslaget støttes af et flertal af senatorerne; men det er usikkert, hvornår det kan komme til afstemning, så længe sydstatssenatorerne vil tale imod, fordi et forslag om afslutning kræver to tredjedeles flertal. Dette er svært at skaffe, fordi mange medlemmer nødigt vil sætte et præcedens, som ved en anden lejlighed kan blive ubelejligt for dem.

NORDSTATERNES HOLDNING

Det har vakt nogen undren, at venligtsindede senatorer fra nordstaterne har modtaget flere breve vendt imod forslaget end for det. En anden overraskelse var den betydelige tilslutning, som en sydstatsguvernør, George

Wallace fra Alabama, fik i en nordstat som Wisconsin, da han stillede sig som præsidentkandidat for det demokratiske parti ved opstillingsvalget den 7. april. Wallace gør sig ingen tanker om at blive demokraterens kandidat, men benyttede lejligheden til at gøre sydstaternes budskab kendt i nord. Han fik ikke mindre end 34% af de demokratiske stemmer mod 66% for Wisconsins egen guvernør eller langt mere, end iagttagere havde forudset. Bagefter er der mange forklaringer, såsom at vælgerne ønskede at sige deres egen guvernør tak for sidst på grund af en skatteforhøjelse og den kendsgerning, at republikanere kunne stemme på Wallace som et middel til at ramme Wisconsin-guvernøren. Alligevel har Wallace's succes været tankevækkende og er specielt i sydstaterne udlagt som en sejr.

Der er ingen tvivl om, at efterhånden som negerligestillingen rykker nærmere, er der folk, der er begyndt at tænke to gange. De er principielt tilhængere af desegregering, men tilføjer, at de vil have lov til selv at bestemme, hvem de vil leve iblandt. Anstødsstenen er boligspørgsmålet og på lidt længere afstand den sociale omgang. Med negrenes ønsker om udflytning fra Harlem og de andre negerkvarterer er der opstået allehånde problemer. Liberalt tænkende hvide danner »Fair Housing«-kommitteer og broderskabsråd for at forberede naboerne på den nye orden, og der er ingen tvivl om udviklingens retning og om flertallets indstilling, men ej heller tvivl om, at der umiddelbart under overfladen findes en stærk modstand selv i nordstaterne mod enhver hurtig udvikling.

Ikke mindst katolikker og jøder, der selv husker at have været i mindretalsstilling, taler negrenes sag i nordstaterne. Begge grupper er de fleste steder svagt repræsenteret i sydstaterne.

Skolespørgsmålet volder også nordstaterne mange knuder, ikke på grund af bevidst adskillelse, men fordi negre og hvide stort set lever i forskellige kvarterer. Følgelig kommer børnene ofte til at gå i adskilte skoler, hvis de skal gå til den nærmeste skole. Negrene protesterer mod dette og forlanger udligning, selv om det skal kræve, at et større antal børn transporteres pr. bus til en fjernere beliggende skole. Modstandere heraf holder på, at børnene bør gå til den nærmeste skole og siger, at børnene kommer til at undgælde for det uløste boligspørgsmål. Det samme gælder lærerne, som i stedet for blot at undervise tvinges til at kæmpe med et vanskeligt socialt problem.

Det er formentlig en rigtig iagttagelse, at mere end al lovgivning betyder negrenes økonomiske stilling. De opnåede mange fordele under Roosevelt-regeringens økonomiske politik, og de vil i høj grad få fordel af præsident Johnsons bebudede korstog mod den resterende fattigdom i USA. Deres vanskelighed er deres ringere uddannelse. Firmaer, der under de senere års pres er gået ind på at ansætte negre, har ofte fundet det svært at finde kvalificerede ansøgere. De forholdsvis få, der har fået en bedre ud-

dannelse, er der efterspørgsel efter. En rapport fra juni 1963 viste, at regeringen da beskæftigede 300.000 negre, en stigning på 3 % siden juni 1962. Men der var en stigning på 39 % i antallet af negre i stillinger, der lønnes med fra 9,475 til 20.000 dollars.

Efter at have kørt cirklen rundt, kommer problemet uvægerligt tilbage til nødvendigheden af en bedre uddannelse for negrene. Det er med god grund, skoleuddannelsen er gjort til en hjørnesten i løsningen af USA's største sociale problem. (I nogle byer begynder man endnu dybere, med børnehaver fra 3-års alderen, hvor man giver børnene den oplæring, de ofte ikke kan få i hjemmene).

USA er følsomt over for reaktionen i udlandet til behandlingen af negerspørgsmålet. Man er opmærksom på, at emnet interesserer udlændinge levende og observeres af næsten enhver besøgende. Hensynet til verdensopinionen spiller en rolle i debatten, og mange, der er interesseret i USA's omdømme, ville ønske, at spørgsmålet kunne løses hurtigt om ikke af anden grund. Flere peger dog måske snarere med en vis stolthed på de ubestridelige fremskridt, der har fundet sted uden nogen blodig revolution. Det næste tiår kan påregnes at vise yderligere fremskridt, måske accelereret.